

W dobie sloganów „*Uczyńmy nasz kraj znów wielkim*”, w tym „*Uczyńmy Amerykę znów wielką*” (*Make America Great Again*), „*Odzyskajmy kontrolę*” (*Take Back Control*), „*Przywróćmy dawną chwałę*” (*Restore the Past Glory*) i podobnych nostalgicznych wezwań rozbrzmiewających na wszystkich kontynentach, nostalgia stała się potężną siłą polityczną. Współczesny porządek światowy jest coraz częściej kształtowany przez liderów politycznych, którzy odwołują się do tęsknoty za wyidealizowaną przeszłością narodową i chwalebnym dziedzictwem. Jednak wpływ nostalgii wykracza poza samą retorykę – może mieć daleko idące konsekwencje dla postaw społeczno-politycznych. ***Jak nostalgia kształtuje nasze postawy polityczne i wartości demokratyczne?*** To naturalnie pojawiające się pytanie leży u podstaw naszego projektu.

Z perspektywy psychologicznej nostalgia jest złożoną, słodko-gorzką emocją, obejmującą sentymentalne przywiązanie do indywidualnej przeszłości (nostalgia osobista) lub przeszłości własnej grupy (nostalgia zbiorowa). Badania sugerują jednak, że nostalgia nie jest jednorodna – występuje w dwóch wyraźnie różnych formach:

- **Nostalgia restoratywna (ResN)**: Idealizuje przeszłość jako doskonałą, koncentruje się na dążeniu do jej odtworzenia, charakteryzuje się większą emocjonalnością i mniejszą analitycznością, dąży do przywrócenia przeszłości w teraźniejszości
- **Nostalgia refleksyjna (RefN)** – docenia przeszłość, ale dostrzega jej złożoność, skupia się na wyciąganiu wniosków z historii, a nie na jej rekonstrukcji. Zamiast idealizować, skłania do refleksji nad upływem czasu.

W naszym projekcie badawczym przyglądamy się, jak te dwa oblicza nostalgii kształtują postawy polityczne w jedenastu krajach świata. Wykorzystując zróżnicowane metody badawcze – w tym badania podłużne, śledzące zmiany postaw w czasie, eksperymenty, oraz badania dzienniczkowe – analizujemy, w jaki sposób nostalgia wpływa na:

1. Szersze postawy społeczno-polityczne, takie jak populizm i polaryzacja
2. Preferencje dla przywódców politycznych o cechach "silnej ręki", tendencjach autorytarnych i populistycznych, „ciemnych” cechach osobowości, uwzględniając m.in. makiawelizm, narcyzm i psychopatię

W czasie, gdy 72% ludności świata żyje w systemach autorytarnych (Nord, 2025), a demokracje stają w obliczu bezprecedensowych wyzwań (Levitsky & Ziblatt, 2018), zrozumienie psychologicznych czynników, które czynią obywateli bardziej podatnymi lub odpornymi na erozję demokracji, staje się kluczowe.

To pierwsze tak kompleksowe badanie analizujące wszystkie formy nostalgii przez pryzmat dwuwymiarowy w różnorodnych kontekstach politycznych w skali globalnej. Wyniki naszych badań mogą przyczynić się do wyjaśnienia przyczyn demokratycznego regresu oraz potencjalnie wskazać metody przeciwdziałania tym trendom.

Projekt dostarczy ważnych danych, przyczyni się do rozwoju teorii nostalgii w kontekstach społeczno-politycznych oraz zaowocuje współpracą międzynarodową, prezentacjami konferencyjnymi i publikacjami naukowymi. Realizacja projektu będzie miała również znaczący wymiar społeczny, gdyż uzyskane wyniki mogą stanowić podstawę dla projektowania skutecznych interwencji mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniom demokratycznym.

Niewątpliwie nostalgia nie jest zjawiskiem jednorodnym – a różnica ta może mieć fundamentalne znaczenie dla przyszłości demokracji. Pojawia się zatem zasadnicze pytanie: czy nostalgia okaże się siłą integrującą, przywracającą poczucie wspólnych wartości, czy też zagrożeniem, które podważy fundamenty instytucji demokratycznych na rzecz wyidealizowanej przeszłości, która być może nigdy faktycznie nie istniała?

Czy nostalgia jest zatem błogosławieństwem czy przekleństwem dla demokracji na świecie, czy może jednym i drugim?